

GÖÇÜN
ORTA YERİ
HÜZÜN

BEHİÇ GÜNALAN
Objektifinden
Kapıkule Sınır Kapısı'nda
1989 Göçü Dramı

BURSA GÖÇ TARİHİ MÜZESİ

Bursa Büyükşehir Belediyesi Kitaplığı
Bursa Göç Tarihi Müzesi Yayını No:1

GÖÇÜN ORTA YERİ HÜZÜN
Behiç Günalan Objektifinden
Kapıkule Sınır Kapısı'nda 1989 Göçü Dramı

Fotoğraflar & Metinler

Behiç Günalan

Yayıma Hazırlayan

Dilek Yıldız Karakaş & Serap Tuba Yurteser

Grafik Tasarım

C.E.M. Ajans

Baskı

Star Ajans - Bursa

ISBN:978-605-9968-16-4

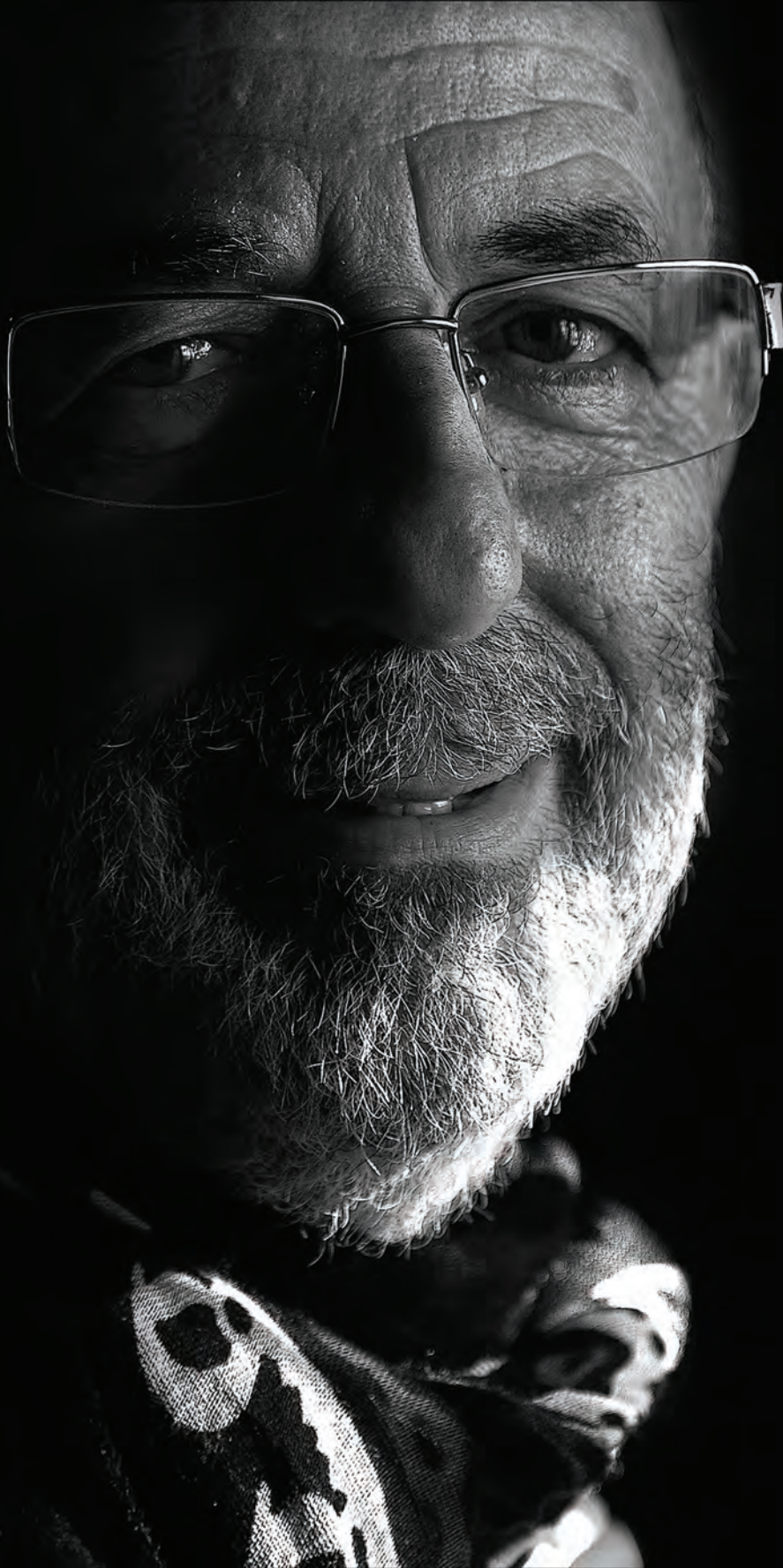
1. Baskı; Bursa, Kasım 2014

Bu kitabın tüm yayım hakları Bursa Kültür A.Ş.'ye aittir. Yazılı izin olmadan kısmen ya da tamamen basılamaz.

Katalogda kullanılan tüm fotoğrafların kullanım hakkı Behiç Günalan'a aittir. Fotoğraflar kopyalanamaz ve yayımlanamaz.

Bu Katalog Bursa Büyükşehir Belediyesi Merinos Atatürk Kongre ve Kültür Merkezi Müze Galerisi'nde 7 Kasım 2014 - 7 Ocak 2014 tarihleri arasında izlenimde olan Göçün Orta Yeri Hüzün Sergisi için hazırlanmıştır.

Behiç Günalan

Behiç Günalan, 1952 yılında İstanbul'da doğdu. İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümünü bitirdi. 1973 yılında başladığı gazetecilik mesleğiyle birlikte fotoğrafa olan ilgisi de gelişti. Yıllar içinde fotoğrafın estetik kaygısını, belgesel kaygısının önünde tutmaya başlayan ve haber fotoğrafçılığında sanatsal fotoğrafçılığa yönelen Günalan; "Fotoğraflar Yaşlanmaz" adını verdiği ilk kişisel sergisini 1995 yılında Edirne'de açtı. Günümüze kadar Almanya, Macaristan, Bulgaristan'da olmak üzere toplam 7 kişisel sergiye imza atan ve birçok karma sergide de yer alan sanatçı; başarılarından dolayı Uluslararası Fotoğrafçılar Birliği tarafından "UPI Crown 1" unvanına layık görüldü.

Dijital fotoğrafçılığa geçene kadar, diyapozitif ağırlıklı çalışan Behiç Günalan'ın 40.000'den fazla diyapozitiften oluşan geniş bir arşivi bulunmaktadır. Sanatçı, bu arşivini fotoğraf severlerle yaklaşık 200 gösteride paylaşmış ve festivallere konuk olmuştur. Ayrıca Günalan, ulusal ve uluslararası fotoğraf yarışmalarında aralarında birinciliklerin de bulunduğu birçok ödülle 300'den fazla sergileme kazanmıştır.

Çeşitli yarışmalarda jüri ve fotono1.com, fotopya.com, efod.org.tr gibi fotoğraf sitelerinde editörlük yapan Günalan; çok sayıda sivil toplum örgütüne de üyedir. Uzun dönem Edirne Fotoğraf Sanatı Derneği'nin ve kurucusu olduğu Trakya Gazeteciler Derneği'nin başkanlıklarını yapan sanatçı; halen Trakya Üniversitesi Edirne Güzel Sanatlar Fakültesi'nin ve Edirne Fotoğraf Sanatı Derneği'nin eğitim sorumluluğunu üstlenerek atölye çalışmalarını sürdürmektedir.

FOTOĞRAFLAR YEMİN ETMESİNİ BİLMEZ!..

Yıllardan 1989..

Aylardan Mayıs.. Gazeteciydim..

Edirne Kapıkule Karayolu Sınır Kapısı'na, komşumuz Bulgaristan'dan zorunlu göçe tabi tutulan Müslüman Bulgaristan Türkleri, 3-5 kişilik küçük kabileler halinde Türkiye'ye gelmeye başlamışlardı.

Gazetelerin haber merkezlerindeki telekslere bu ilk haberler düşüyordu düşmesine ama geçilen haberlerin önemi yeterince anlaşılıp bir türlü değerlendirilememişti. Çoğu, gazetelerin devam sayfalarında ancak tek sütunluk küçük başlıklar halinde yer alabilmişlerdi.

Onların, büyük bir zorunlu göç ateşinin ilk kıvılcımları oldukları ancak bir kaç gün sonra anlaşılabilirdi.

Kapıkule Sınır Kapısı'na 1989 Mayıs'ının ortalarından itibaren gelmeye başlayan ilk kabileler, 2. Dünya Savaşı'ndan sonra Avrupa'daki en büyük zorunlu göç dalgasının öncüleri olacaklardı.

Göç treninin vagonları tıka basa doluydu!.. Pencereleri salkım saçıktı.

İnsanlar istiflenmiş gibiydi; hepsi endişeli, ürkek, çekingen, donuk, sessiz ve taş kesilmişlerdi.

Bir filmin ağır ve hüzünlü sahnesini yaşıyorduk sanki. Kapıkule Sınır Kapısı'nın beton zemininde bu hüzünlü sessizliği bozmamak için adeta parmak uçlarımızda yürüyorduk.

Tanıştıklarımın, konuştuklarıımın, fotoğrafladıklarımın her biri, hüzünlü ve buruk bir hikâyenin başkahramanlarıydı. Onların hikâyeleri onlarca romanın ya da film senaryosunun konusu olabilirdi.

Kuş kafesine sıkı sıkı tutan çocuklardan, battaniyelere sarılı yatalak yaşlı insanlara kadar, binlerce insan manzarasının sergilendiği açık hava galerisindeydik sanki ve aralarında dolaşıyorduk.

Göçün trajedi ve travmasını 340.000 kişilik insan seliyle birlikte 2,5 ay yaşayarak, kare kare çektiğim fotoğrafların gelecekte tarihe tanıklık eden belgeler olacağı hiç aklıma gelmemişti.

Yoğun haber trafiğinin hızlı temposunda zamanla yarışan bu fotoğrafların binlerce negatif filmleri ve diapositifleri, Hürriyet Gazetes'i'nin arşivinde yer almaktadır. Bu albümde yer alanlar; büyük göçün, elimde kalan sayılı fotoğrafları arasından derlenenlerdir.

Bu tarihi olayın üstünden çeyrek yüzyıl geçti. O yıl doğan çocuklar, bugün 25 yaşına geldiler. O günün küçük kız ve erkek çocukları, bugün ana-baba oldular.

Bu göçün trajedi ve dramını yaşayan pek çok kişi de bugün hayatta degillerdir.

Şimdi bu güzel ÷lkemin Irak ve Suriye sınırlarında yaşanan göç trajedisi ile dramını; o göçün dehşetini, acımazlığını; o insanların yalnızlığını ve çaresizliğini oraya çok uzak bir yerde, Edirne'de yaşamama rağmen en yakından hissedenlerden olduğumu söyleyebilirim.

Tüm bu yaşanmışlıklar ile yaşananlar ve yaşanacak olanların endişesi, bana güzel yurdumun daha bir kutsal varlığını ve asla vazgeçilmezim olduğunu öğretti.

Fotoğraflar yemin etmesini bilmez!..

Onlar, daima gerçeği ve yalnızca gerçeği söyler...

© Behiç Günalan

GÖÇÜN ORTA YERİ HÜZÜN

BEHİÇ GÜNALAN OBJEKTİFİNDEN
KAPIKULE SINIR KAPISI'NDA
1989 GÖÇÜ DRAMI

“Bir göç coğrafyası olan Bulgaristan’da yeni bir göç dalgası başlatılmak isteniyordu.”

Bulgar Komünist Partisi Merkez Komitesi Birinci Sekreteri ve Bulgaristan Devlet Başkanı Todor Jivkov yönetimindeki hükümetin, 1984-1989 döneminde yoğun olarak uyguladığı sert azınlık politikalarına rağmen asimile olmayan, uygulamalara karşı koyan ve direnen Müslüman Türk azınlık gözden çıkarılmış; on binlerce, yüz binlerce soydaşın bu ülkeden hemen ve derhal, sınır dışına sürgün edilmesine karar verilmişti.

Müslüman Türk soydaşlarımızın zaman zaman gözyaşlarını tutamayarak anlattıkları, haber musluğunun başında olan bizler için bile çoğu zaman çok abartılı geliyordu.

Onların dehşet içinde anlattıklarına göre, 1984 yılının sonlarında Türk nüfusun yoğun olarak yaşadığı Bulgaristan’ın Kırcaali bölgesinde önce köylerden başlatılan isim değiştirme politikaları Mestanlı, Cebel ve Benkovski kentlerinde de yaygınlaştırılarak, ülkede yaşayan bütün Müslümanların Türkçe isimleri Bulgar isimleriyle değiştirmeye başlanmıştı.

Kamuya açık alanlarda, iş yerlerinde ve okullarda Türkçe konuşmak ve şarkı söylemek tamamen yasaklanmıştı. Bulgar radyosunun Türkçe yayını durdurulmuş; Kırcaali, Şumnu ve Razgrat’taki Türk tiyatroların perdeleri kapatılmıştı.

Bir yandan Türkçe kitaplar toplatılırken, diğer yandan Türk radyolarının dinlenmesine de engeller konulmuştu. Türkçe yer isimleri değiştirilmişti.

Müslüman mezarlıklarında, mezar taşlarındaki isimler silinmiş, bazı yerlerde tamamen ortadan kaldırılmıştı. İslam geleneğine göre cenazelerin gömülmesi, sünnet, düğün ve bütün İslam ritüelleri yasaklanmıştı. Sünnet çağındaki çocuklar, resmi makamlar tarafında kontrolden geçirilmişlerdi.

Camiler kapatılarak müze ve ambarlara dönüştürülmüştü. Ramazan ile Kurban bayramlarında namaz kılınması, oruç tutulması ve kurban kesilmesi de yasaklar arasındaydı. Kuran kurslarının tamamı kapatılmıştı.

Direnenler, yasaklara uymayı kabul etmeyen ve uymayanlar Belene Adası’nda kurulan toplama kampına gönderilmiş, burada yargılanıp hapis cezalarına çarptırılmışlardı. Çoğu maden ocaklarında kötü koşullarda çalışmaya zorlanmış; her biri ülkenin farklı yerlerine sürgün edilmişlerdi.

Bulgaristan kapalı rejime sahip bir ülke olduğu için, o yıllarda bu topraklarda olup bitenler, ülke sınırları dışındaki kamuoyu tarafından bilinemiyordu.

İçinden ne çıkacağı belli olmayan tam bir Pandora Kutusu’ydu. Üstelik soğuk savaş yıllarıydı; Bulgaristan’da yaşayan Müslüman Türk azınlık, bir bilinmezlik okyanusunun derinliğinde unutulmuş gibiydi.

Bulgar Komünist Partisi Merkez Komitesi Birinci Sekreteri ve Bulgaristan Devlet Başkanı Todor Jivkov'un televizyondan: "Türkiye kapılarını açsın, pasaportlarını vereceğiz, kalmak istemeyen çekip gitsin," şeklindeki meydan okumasına, dönemin Başbakanı Turgut Özal: "Türkiye, sınır kapılarını açacaktır. Dilerse Todor Jivkov da gelebilir," diye cevap verince, binlerce Müslüman Türk soydaşımız zorunlu göçün yollarına düşmüştü.

İşte tüm bunlar olup biterken ve abartı sanılırken, Kapıkule Demiryolu Sınır Kapısı'ndaki perona bir sabah, erken saatlerde kırmızı renkli lokomotifin çektiği bir tren yanaşmıştı.

Bulgaristan'dan sürgün edilen soydaşlarımızın, hemen hepsi parçalanmış ailelerdi. Kimi tarlasından, kimi fabrikasından, kimi evinden yakınlarıyla bir vedalaşma, bir helalleşme zamanı bile tanınmadan sürgün trenine doldurulup gönderilmişlerdi.

Bu trene, Utanç Treni adı verilmişti.

Edirne'nin Kapıkule Karayolu Sınır Kapısı'na küçük kabilelerle gelen ilk Müslüman Bulgaristan Türkleri, gerçekten de inanılması çok da kolay olmayan şeyler anlatıyorlardı.

Annelerini, babalarını, eşlerini, dostlarını, kardeşlerini, yakın akrabalarını, sevgililerini, yavuklularını geride bırakıp, yeni bir dünyaya, sonu bilinmeyen yeni bir hayata gönderilmişlerdi.

Bütün maddi ve manevi birikimlerinizi kaybetmişlerdi.

Gelenler, on binlerce soydaşın malını mülkünü bırakarak, yaka paça derhal Bulgaristan'ı terk etmeye ve sersefil bir durumda Türkiye'ye göçe zorlandıklarını söylemişlerdi.

Balkan topraklarının kaderi olan göç etmek, onlar için bir zorunluluktur. Hani iradeniz ve isteğinizle daha iyi koşullarda yaşamayı umut ederek, bir coğrafyadan başka bir coğrafyaya göç edersiniz ya!.. Tarihin sayfaları kavimlerin bu göç serüvenleriyle doludur. Ya da bireylerin yeni bir hayat, yeni bir umudun peşinde koşmak için şehirlerini, ülkelerini, kıtalarını terk etmesi rastlanabilir bir durumdur.

Tarlada çalışıyorsunuz, bir devlet görevlisi geliyor, ertesi gün ülkeyi terk etmenizi istiyor. Evlerde de, fabrikalarda da aynı durum...

Üç çocuğunuz varsa ikisini yanınıza alıp birisini bırakıyorsunuz. Ailenin annesi demiryolu, babası kara yoluyla gönderiliyor. Her aile parçalanarak göçe zorlanıyor.

Müslüman Türkler kelimenin tam anlamıyla yaka paça Bulgaristan'dan sınır dışı edilmişlerdi. 1989 göçünde bu zorunluluk tanımlaması ıskalanırsa, göçün dramını, trajedisini, dehşetini doğru anlayıp algılayamayız.

Sonraki günlerde, ilk Utanç Treni'nin ardından, binlerce Müslüman Türk soydaşımızı taşıyan onlarca Utanç Treni daha Kapıkule Sınır Kapısı Tren Garı'nın peronlarına yanaşmaya devam etmişlerdi.

Bu arada bazı çocuklar kendi masum dünyalarının hayallerini kurup oyunlar oynuyorlardı. Oyuncak bebeğinin saçlarını tarayan bir kız çocuğu beni çok etkilemişti. İtiraf edeyim ki o kareyi çekmek için vizörümün arkasından bakarken gözyaşlarımı tutamadım. Şimdi o kız çocuğunun akibetini, nerede ne durumda olduğunu National Geographic'in Afgan kızı gibi merak ediyorum. Umarım hayatında her şey yolunda gidiyordur, umarım anne olmuş, şimdi kendi bebeğinin saçlarını tarıyordur.

Edirne'nin Kapıkule kara yolu ve demiryolu ile Kırklareli'nin Dereköy Sınır Kapıları'ndan 2,5 ay içinde Türkiye'ye göç edenlerin sayısı 340.000'i buldu.

Service Migration
Customs Management
LA Direction des Douanes
Bureau

Hosgeldiniz
Wellcome
Soyez Les Bienvenu
Willkommen

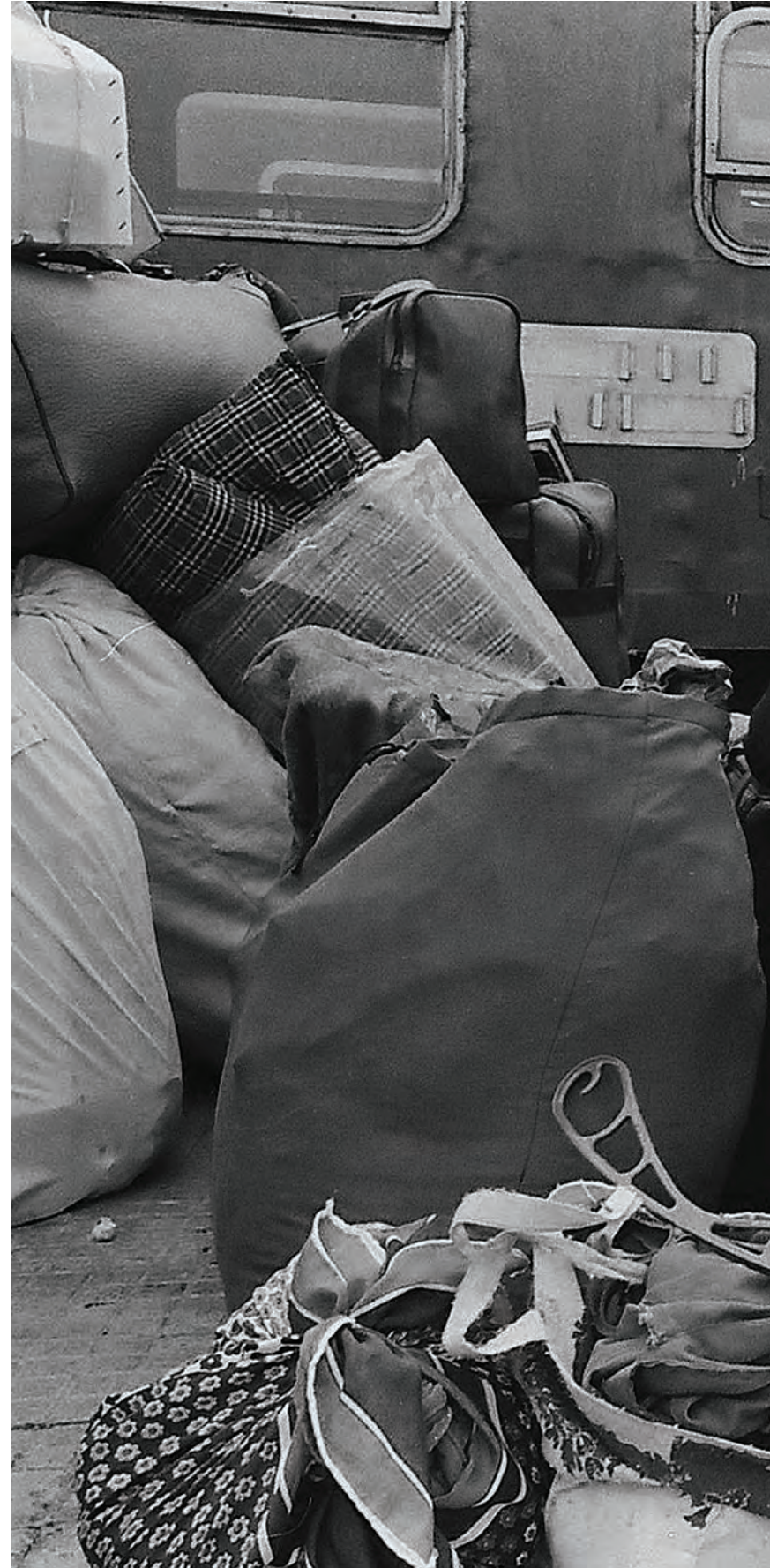

Zorunlu göç, göçe zorlanmak bir sosyal kovulmadır.
Zorunlu göç, doğup büyüdüğünüz yaşayıp gömüldüğünüz
topraklardan köklerinizin sökülüp atılmasıdır.
1989 göçü tam da buydu işte.. Tam bir sınır dışı edilmeydi.

Bulgaristan Türklerinin 1989 zorunlu göçü 2. Dünya Savaşı'ndan sonra Avrupa'da yaşanan en büyük kitlesele gç ve etnik temizlik denemesi olarak tarihe geçti.

Böyle bir psikolojiyi, umutsuzluğu, çaresizliği, teslimiyet ve karamsarlığı algılamak için empati yapmak gerekir. O zaman her birinin devasa tsunamilerle yıkılmış ruhları, geleceğe dair tuz buz olmuş umutları daha iyi anlaşılabilir.

KAPIKULE

Türkiye, kota koymadan Bulgaristan'da yaşayan bütün Müslüman Türk soydaşlarına sınır kapılarını sonuna kadar açmıştı. Açmıştı ama yoğun göç trafiği yığılmalara, birikmelere, uzun kuyruklara neden olmuştu.

Günde ortalama 8.000 soydaşımız Türkiye'ye giriş yapmıştı. Kapıkule'nin gümrük sahası, gerek kara yolu gerekse demiryolu ile gelen soydaşlarla tam bir insan seline dönüşmüştü.

Çoğu zaman yorgunluktan bitkin düşmüş, uyuyan insanların üstünden atlayarak yürümüşlerdi. Bu insanlar Temmuz, Ağustos ayının yakıcı güneşinde kavrulurken, bazen sağanak yağmurlar altında sırsıklam ıslanmışlardı.

Gelenler, soba borusundan kağıt arabasının demir tekerleğine kadar kapıp getirebildikleri eşyaları ile kamyonlara yüklenerek başta Bursa olmak üzere Türkiye'nin çeşitli şehirlerine hızla gönderilmişlerdi. Türkiye bu göçmenler için seferber olmuştu ama imkânlar yetersizdi.

KAPIKULE

FOTOĞRAFLAR YEMİN ETMESİNİ BİLMEZ!..